

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

93

શૈક્ષણિક વર્ષ 2024-25

ધોરણ-12 : તત્ત્વજ્ઞાન (136) (સામાન્ય પ્રવાહ)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 કલાક

પ્રશ્નપત્રનું પરિરૂપ

કુલ ગુણ : 100

નોંધ : આ પરિરૂપ વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, પ્રાશ્નિકો, મોડરેટર્સ વગેરેના માર્ગદર્શન માટે છે. જે તે વિષયોના પ્રાશ્નિક તેમજ મોડરેટર્સને માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણના બૃહદ્ હાર્દ/ઉદ્દેશને સુસંગત રહી પ્રશ્નપત્રની સંરચના બાબતે ફેરફાર કરવાની છૂટ રહેશે.

હેતુઓ પ્રમાણે ગુણભાર :

હેતુઓ	જ્ઞાન (K)	સમજ (U)	ઉપયોજન (A)	સંયોજન / કૌશલ્ય (S)	કુલ ગુણ
ગુણ	30	28	27	15	100
ટકા (%)	30%	28%	27%	15%	100%

પ્રશ્નના પ્રકાર પ્રમાણે ગુણભાર :

ક્રમાંક	પ્રશ્નોનો પ્રકાર	પ્રશ્નોની સંખ્યા		કુલ ગુણ
		જનરલ વિકલ્પ વગર	જનરલ વિકલ્પ સાથે	
1.	હેતુલક્ષી પ્રશ્નો (O)	20	20	20
2.	અતિ ટૂંક જવાબી પ્રશ્નો (VSA)	10	10	10
3.	ટૂંક જવાબી પ્રશ્નો (SA-I)	10	14	20
4.	ટૂંક જવાબી પ્રશ્નો (SA-II)	10	14	30
5.	લાંબા પ્રશ્નો (LA)	04	06	20
કુલ		54	64	100

પ્રકરણદીઠ ગુણભાર :

ક્રમ	પાઠ / પ્રકરણનું નામ	પ્રકરણદીઠ ગુણભાર	
		જનરલ વિકલ્પ વિના	જનરલ વિકલ્પ સાથે
1.	વિધાનના રૂપો અને તેના પ્રકારો	15	20
2.	દલીલનું રૂપ અને દલીલનું પ્રમાણ	11	11
3.	અનુમાનના નિયમો	11	13
4.	નિરૂપાધિક સંવિધાન	11	13
5.	વ્યાપ્તિકરણ અને વૈજ્ઞાનિક અન્વેષણની રીતિઓ	08	11
6.	ભારતીય તર્કશાસ્ત્રમાં અનુમાન	10	10
7.	મૂલ્યમીમાંસા	05	07
8.	ધર્મનો અર્થ અને ધાર્મિક જીવન	08	13
9.	જગતના વિદ્યમાન ધર્મો	13	21
10.	આત્મ સાક્ષાત્કારની વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ: યોગ	08	11
કુલ ગુણ		100	130

નોંધ : જનરલ વિકલ્પ સાથે દર્શાવેલ પ્રશ્નોના ગુણ નમૂનાના પ્રશ્નપત્ર પ્રમાણે દર્શાવેલ છે. અન્ય પ્રશ્નપત્ર માટે આ ગુણ અલગ હોઈ શકે છે.

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24

ધોરણ-12 : તત્ત્વજ્ઞાન (136) (સામાન્ય પ્રવાહ)

વાર્ષિક પરીક્ષા

પ્રશ્નપત્રનું માળખું

કુલ ગુણ : 100

સમય : 3 કલાક

પ્રશ્ન ક્રમ	વિભાગ તથા પ્રશ્નની વિગત	ગુણ
	વિભાગ-A	20
1 થી 20	નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 1 થી 20 સુધીના બહુવિકલ્પ પ્રશ્નોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો. (દરેક પ્રશ્નનો 1 (એક) ગુણ)	
	વિભાગ-B	10
21 થી 30	નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 21 થી 30 સુધીના પ્રશ્નોના એક-બે શબ્દોમાં જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નનો 1 (એક) ગુણ.	
	વિભાગ-C	20
31 થી 44	નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 31 થી 44 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 (દસ) પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નના 2 (બે) ગુણ છે.	
	વિભાગ-D	30
45 થી 58	નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 45 થી 58 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 (દસ) પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નના 3 (ત્રણ) ગુણ છે.	
	વિભાગ-E	20
59 થી 64	નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 59 થી 64 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 04 (ચાર) પ્રશ્નોના સવિસ્તાર જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નના 5 (પાંચ) ગુણ છે.	
	કુલ ગુણ	100

નોંધઃ કોઈપણ વિભાગમાં પાંચગ ઓછામાં ઓછા પૂર્ણ પૂર્ણ હોવા જોઈએ. વિદ્યાર્થીઓ માટે તો પૂર્ણતા વિકલ્પમાં અન્ય પૂર્ણ પૂર્ણતા રહેશે અને તો માત્ર કોઈક વિદ્યાર્થીઓ માટે જ તોની નોંધ કરવાની રહેશે.

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24

ધોરણ-12 : તત્ત્વજ્ઞાન (136) (સામાન્ય પ્રવાહ)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 કલાક

નમૂનાનું પ્રશ્નપત્ર

કુલ ગુણ : 100

સૂચનાઓ:

- (1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ પાંચ (A થી E) વિભાગો છે.
- (2) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- (3) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જવાબ લખો.
- (4) નવો વિભાગ નવા પાના ઉપર લખવો.

વિભાગ - A

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 1 થી 20 સુધીના બહુવિકલ્પ પ્રશ્નો છે. તેમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરીને જવાબ લખો.
(દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ)

[20]

- (1) મૂળભૂત તાર્કિક કારકો કેટલા છે ?
(A) એક (B) બે (C) ત્રણ (D) પાંચ
- (2) 'તત્ત્વજ્ઞાન અઘરો વિષય નથી' આ વિધાન કયા પ્રકારનું છે ?
(A) સાદું (B) સંયુક્ત (C) શરતી (D) જટીલ સંયુક્ત
- (3) એક થી વધુ આધાર વિધાનોવાળી દલીલને કયા તાર્કિકકારક વડે જોડવામાં આવે છે.
(A) કા તો અથવા (B) જો તો
(C) અને (D) જો તો અને તો જ
- (4) દલીલમાં ફલિત વિધાનની સંખ્યા કેટલી હોય છે ?
(A) એક (B) બે (C) ત્રણ (D) ચાર
- (5) MP ને લગતા નિયમ રૂપમાં કયા તાર્કિક કારકનો ઉપયોગ થાય છે ?
(A) V (B) & (C) ~ (D) →
- (6) રૂપલક્ષી સાબિતીમાં ત્રાંસી લીટીની આગળ લખવામાં આવતો 'P' શેનો નિર્દેશ કરે છે ?
(A) આધાર વિધાન (B) ફલિત વિધાન (C) પ્રમાણભૂતતા (D) અપ્રમાણભૂતતા
- (7) સાધ્યપદ વાળા સંવિધાનના આધારવિધાનને શું કહેવાય છે ?
(A) સાધ્ય વિધાન (B) પક્ષ વિધાન (C) પક્ષપદ (D) સાધ્યપદ
- (8) કઈ આકૃતિમાં મધ્યપદ બંને આધાર વિધાનોમાં ઉદ્દેશ્ય ને સ્થાને હોય છે ?
(A) પહેલી (B) બીજી (C) ત્રીજી (D) ચોથી
- (9) અનિવાર્ય શરતોનો સમુચ્ચય એટલે શું ?
(A) નિગમન (B) વ્યાપ્તિ (C) આંશિક શરત (D) પર્યાપ્ત શરત
- (10) જે.એસ. મિલ પ્રાયોગિક અન્વેષણની કેટલી રીતો આપે છે ?
(A) પાંચ (B) ત્રણ (C) ચાર (D) આઠ
- (11) અનુમાન પ્રમાણ કયા પ્રમાણ પર આધારિત છે ?
(A) પ્રત્યક્ષ (B) શબ્દ (C) અર્થોપતિ (D) ઉપમાન

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

- (12) વ્યાપ્તી સંબંધની રજૂઆત કરતા સર્વદેશી વિધાનને શું કહે છે ?
 (A) સ્વાર્થાનુમાન (B) પરાર્થાનુમાન (C) ઉપનય (D) વ્યાપ્તી
- (13) હકીકતલક્ષી વિધાનોની વિશેષતા કઈ છે ?
 (A) વિધાયકતા (B) સર્જનાત્મકતા (C) ભાવાત્મકતા (D) અનુભવાત્મકતા
- (14) સુંદર એટલે શું ?
 (A) આકર્ષક (B) મોહક (C) આનંદદાયક (D) મનોરંજક
- (15) કોના મતે 'જે ધર્મને તર્ક વડે સમજણમાં ગોઠવે તે જ એને સમજે છે બીજો નહિ' ?
 (A) મનુસ્મૃતિ (B) ગાંધીજી (C) મહર્ષિ વેદ વ્યાસ (D) વિનોબાજી
- (16) ઇન્દ્રિયોના વિષયરૂપ વસ્તુઓમાં આસક્તિનો અભાવ એટલે શું ?
 (A) જ્ઞાન (B) નીતિ (C) વૈરાગ્ય (D) ભક્તિ
- (17) 'ન્યાય ભાવના' એ કયા ધર્મનો નૈતિક સિદ્ધાંત છે ?
 (A) યજુર્વેદીય ધર્મ (B) શીખ ધર્મ (C) જૈન ધર્મ (D) ઇસ્લામ ધર્મ
- (18) હિન્દુ ધર્મનો ઉદ્ભવ કયાં થયો છે ?
 (A) ભારત (B) ચીન (C) જાપાન (D) પશ્ચિમ એશિયા
- (19) સાત્વિક આહારથી ચિત્ત કેવું બને છે ?
 (A) અસંતુલિત (B) આવેગિક (C) સંતુલિત (D) ચંચળ
- (20) અષ્ટાંગ યોગના બહિરંગો કેટલા છે ?
 (A) એક (B) ત્રણ (C) ચાર (D) પાંચ

વિભાગ - B

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 21 થી 30 સુધીના પ્રશ્નોના એક-બે શબ્દોમાં જવાબ લખો :
 (દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ)

[10]

- (21) તાર્કિક કારકો અન્ય કયા નામે ઓળખાય છે ?
- (22) જે દલીલ અપ્રમાણભૂત ન હોય તે દલીલ કેવા પ્રકારની હોય છે ?
- (23) 'HS' ના નિયમનું નામ લખો.
- (24) સંવિધાનના શક્ય ભેદો કેટલા છે ?
- (25) વ્યાપ્તિકરણની પ્રક્રિયાની અનિવાર્ય આવશ્યકતા કઈ છે ?
- (26) કોના પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનથી અનુમાન ક્રિયાનો આરંભ થાય છે ?
- (27) વાપરવાથી વધે એવું ધન કયું છે ?
- (28) 'માનવધર્મ' પુસ્તકના રચયિતા કોણ છે ?
- (29) સર્વધર્મ સમભાવથી શું પ્રગટ થાય છે ?
- (30) આંતરરાષ્ટ્રીય યોગ દિવસ ક્યારે ઊજવવામાં આવે છે ?

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 31 થી 44 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 (દસ) પ્રશ્નોના સંક્ષેપમાં જવાબ આપો. [20]
(દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ)

(31) '↔' નું સત્યતા કોષ્ટક રચો. **અથવા** '↔' નું લક્ષણ જણાવો. (દરેક 2 ગુણ)

(32) 'જો વિદ્યાર્થી મહેનત કરશે નહિ તો તેને સફળતા મળશે નહિ.' આ સંયુક્ત વિધાનની પ્રાતીક રજૂઆત કરી તેનો પ્રકાર જણાવો.

(33) વૈકલ્પિક સંવિધાનને લગત નિયમનું રૂપ અને સંક્ષેપ લખો.

(34) 'CD' ના નિયમનું નામ અને રૂપ લખો.

(35) માન્યરૂપ વાળા સંવિધાનના 'હાહાહા' ભેદનું અર્થઘટન લખો.

(36) નીચેના સંવિધાનનાં આકૃતિ અને ભેદ જણાવો.

- સર્વ વકીલો વાચાળ છે.

કેટલાક વકીલો વિદ્વાન છે.

∴ કેટલાક વિદ્વાનો વાચાળ છે.

અથવા સંવિધાનની આકૃતિ અને ભેદની વ્યાખ્યા લખો (દરેક 2 ગુણ)

(37) વૈજ્ઞાનિક વ્યાપ્તિના કયા તાત્વિક આધારોને સ્વીકારે છે?

(38) અનુમાન ક્રિયાની અનિવાર્ય શરતો કઈ છે?

(39) સામાજિક મૂલ્યોના ઉદાહરણ આપો.

(40) ઉત્પાદક મૂલ્યનું લક્ષણ અને ઉદાહરણ લખો.

(41) ધૃધાતુનો અર્થ લખો.

(42) ધાર્મિક જીવન દ્વારા માનવીમાં કેવા પ્રકારના ગુણો પ્રગટે છે?

(43) ભારતમાં ઉદ્ભવ પામેલા ધર્મો કેટલાં છે? કયા કયા?

(44) અષ્ટાંગ યોગના આઠ અંગો કયા કયા છે?

વિભાગ - D

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 45 થી 58 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 10 (દસ) પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ લખો. [30]
(દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ)

(45) સત્યતા કોષ્ટકની રીતનો ઉપયોગ કરી વિધાન માટેના રૂપનો પ્રકાર નક્કી કરો. **અથવા** વિધાન આપો, તેવો કોષ્ટક રજૂ કરી અનુજ્ઞા આપો (દરેક 3 ગુણ)

- $\neg P \rightarrow (P \vee Q)$

(46) સત્યતા કોષ્ટકની પ્રત્યક્ષ રીતનો ઉપયોગ કરી નીચેની દલીલનું પ્રામાણ્ય નક્કી કરો.

- $A \rightarrow B$
∴ $B \rightarrow A$

દલીલ આપેલું કે જે એટલે શું? દલીલ અરિત છે કોઈ એક રૂપ 'ઉદાહરણ લખો' (દરેક 3 ગુણ)

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

(47) નીચેની રૂપલક્ષી સાબિતીમાં ખાલી જગ્યા પૂરો.

1. $(J \rightarrow K) \& (L \rightarrow M) P$
2. $J \& L$ $P \therefore K \& M$
3. $J \rightarrow K$ _____
4. J _____
5. K _____
6. $L \rightarrow M$ _____
7. L _____
8. M _____
9. $K \& M$ _____

(48) નીચેની દલીલ પ્રમાણભૂત છે એમ રૂપલક્ષી સાબિતીની રચના કરો.

- $H \rightarrow (I \& J)$
- $(I \vee G) \rightarrow K$
- H

$\therefore K \& I$

✓ (49) નીચેના સંવિધાનની આકૃતિ અને ભેદ દર્શાવી તેમના પ્રામાણ્યની તપાસ કરો.

- સર્વ વ્યસનીઓ નિર્બળ છે.
- સર્વ નિર્બળ રોગિષ્ઠ છે.

$\therefore$ કેટલાક રોગિષ્ઠ વ્યસનીઓ છે.

'પરવારુલ્લહો હોષ' ઉદા.ર(૨)

અરિત સમજાવો, (દર્શિતીય વિ. જાહેર)

✓ (50) નીચેના સંવિધાનની આકૃતિ અને ભેદ દર્શાવી તેમના પ્રામાણ્યની તપાસ કરો.

- સર્વ ફળો તાજા હોય છે.
- સર્વ ફૂલો તાજા હોય છે.

$\therefore$ સર્વ ફૂલો ફળો છે.

નિરુપાધિન સંપિદાન કરતે શું?

નિરુપાધિક સંપિદાનનું લંઘાર(૨)

અમજાવો
(દર્શિતીય વિ. જાહેર)

(51) વ્યાપ્તિકરણની પ્રક્રિયાના તાત્વિક આધારો સમજાવો.

(52) ટૂંકનોંધ લખો : સાદી ગણનામૂલક વ્યાપ્તિની મર્યાદા.

(53) વિજ્ઞાનયુગમાં ધર્મનું મહત્વ સમજાવો.

(54) ધાર્મિક જીવનનું વિશ્લેષણ કરો.

(55) જૈન, બૌદ્ધ અને હિન્દુ ધર્મના ધર્મગ્રંથો (શાસ્ત્રો)ના નામ લખો.

(56) ખ્રિસ્તી, ઇસ્લામ અને શિન્તો ધર્મના નૈતિક સિદ્ધાંતો લખો.

(57) પ્રાણાયામની પ્રક્રિયા સમજાવો.

(58) સત્યવાણીના ગુણો વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

વિભાગ - E

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 59 થી 64 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 04 (ચાર) પ્રશ્નોના સવિસ્તાર જવાબ લખો. [20]

(દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ)

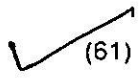
પિદાન જાહેર, સ્વવ્યાધાતી રૂપની સમજાવો

✓ (59) 'ઃ'નું તાર્કિક સ્વરૂપ સત્યતાકોષ્ટકની મદદથી સ્પષ્ટ કરો અને સમુચ્ચયનું લક્ષણ આપો.

આપો
(દર્શિતીય વિ. જાહેર)

✓ (60) '→'નું તાર્કિક સ્વરૂપ સત્યતાકોષ્ટકની મદદથી સ્પષ્ટ કરો અને શરતી વિધાનનું લક્ષણ આપો.

પિદાનપરક સ્વયલ અને પિદાનપરક પરિવર્તી લક્ષણો

(61) નીચેની દલીલની પ્રાતીક રજૂઆત કરી અને સત્યતા કોષ્ટકની પ્રત્યક્ષ રીતનો ઉપયોગ કરી તેનું પ્રામાણ્ય નક્કી કરો.

- જો આ પર્વત ધુમ્રસ્થાન છે તો આ પર્વત અગ્નિસ્થાન છે.
આ પર્વત અગ્નિસ્થાન નથી.

∴ તેથી, આ પર્વત ધુમ્રસ્થાન નથી.

પ્રમાણભરત દલીલ અને
અપ્રમાણભરત દલીલ એટલે શું?

ઉદાહરણ સહિત સમજાવો

(દરેકની ૧૦ માર્ક)

(62) અનુમાનની વ્યાખ્યા આપી અનુમાન વડે મળતા જ્ઞાનનું સ્વરૂપ સમજાવો.

(63) જગતના વિદ્યમાન ધર્મો અને તેમના સ્થાપકોના નામ લખો.

(64) આચરવા યોગ્ય સદ્ગુણો અને ટાળવા યોગ્ય દુર્ગુણો કયા છે?

• • •